

KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Kvalitativní výzkum označuje výzkum, který se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět. Kvalitativní výzkum se snaží interpretovat pohledy subjektů na zkoumaný předmět tím, že výzkumník přejímá jejich perspektivu. Využívá se podrobný popis každodenních situací. Jde o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu. Při kvalitativním výzkumu se neredukuje počet proměnných ani vztahy mezi nimi, o jejich redukci rozhodují samy zkoumané subjekty. Jsou upřednostňovány otevřené a nestrukturované výzkumné plány, analýza vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců. Převažuje zájem o reálné celky, interakce mezi aktéry a individuální osudy. Úkolem kvalitativního výzkumu je vytvoření holistického obrazu zkoumaného předmětu, zachycení toho, jak účastníci procesů situace interpretují a zachycení interpretací těchto interpretací.

Základní přístupy kvalitativního výzkumu vhodné pro pedagogiku a sport:

Případová studie;

Zakotvená teorie;

Fenomenologické zkoumání;

Biografický výzkum;

Zkoumání dokumentů;

Historický výzkum.

- Tyto jednotlivé základní přístupy jsou blíže uvedeny v příloze na straně 2 až 6 tohoto dokumentu.

Metody získání dat:

- Kvalitativní dotazování – strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, rozhovor pomocí návodu, narativní rozhovor, fenomenologický rozhovor, skupinová diskuze;
- Pozorování – zúčastněné, nezúčastněné;
- Dokumenty a fyzická data.

Návrh struktury práce (je velmi podobná struktuře u kvantitativních prací):

- A. Úvod. Motivace k výzkumu.
  - zdůvodnění výběru daného sledovaného jevu (skupiny, jednotlivce, organizace, ...)
- B. Cíl a úkoly práce.
- C. Teoretické pozadí výzkumu.
  - charakteristika problematiky, souhrn podobných výzkumů u nás / v zahraničí; popis prostředí, informantů.
- D. Výzkumná část
  - a. Design výzkumu - metody sběru dat a metody analýzy a interpretace dat, které byly ve výzkumu použity, vysvětlení, proč právě tyto metody.
  - b. Příprava a okolnosti výzkumu (např. komplikace, omezení)
  - c. Popis výzkumu.
  - d. Analýza dat.
- E. Interpretace dat.
- F. Závěr – doporučení pro další výzkum, doporučení pro praxi.

PŘÍLOHA: ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH PŘÍSTUPŮ

1. Případová studie

V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Jde zde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí a může se srovnat s jinými případy.

Typy případových studií podle sledovaného případu:

- Osobní případová studie.
- Studie komunity.
- Studium sociálních skupin.
- Studium organizací a institucí.
- Zkoumání událostí, rolí, vztahů.

Výzkum pomocí případové studie se skládá z následujících kroků, které jsou ve vzájemné interakci:

1. Určení výzkumné otázky.
2. Výběr případu, určení metod sběru dat a analýzy dat.
3. Příprava sběru dat.
4. Sběr dat.
5. Analýza a interpretace dat.
6. Příprava zprávy.

Případová studie má být pružná, co se týká množství a typu dat. Data pro případovou studii mohou poskytovat rozhovory, záznamy pozorování nebo dokumenty. Data se třídí, kategorizují a interpretují. Studie musí být úplná, musí vyhledávat a navrhnout alternativní vysvětlení fenoménu a dívat se na něj z různých perspektiv, má obsahovat dostatek popisu získaných dat.

2. Zakotvená teorie

Cílem zakotvené teorie je návrh teorie pro fenomény v určité situaci, na niž je zaměřena pozornost výzkumníka. Vznikající teorie je zakotvená v datech, získaných během studie. Pozornost se věnuje zvláště jednání a interakcím sledovaných jedinců a procesům v daném prostředí.

Tvorba zakotvené teorie vyžaduje vstoupit do terénu a shromažďovat data nebo ji lze použít i pro sekundární zpracování kvantitativních dat. Obvykle je nutné více vstupů do terénu a data jsou analyzována mezi těmito vstupy. Sběr dat pokračuje tak dlouho, až je teorie saturována.

Při vytváření zakotvené teorie se provádějí tyto akce:

- Výzkumník vstupuje do terénu vybaven prvotními vágními koncepty a představami o zkoumané oblasti.
- Sleduje jednotlivé případy nebo skupiny a zaznamenává data získaná pozorováním, rozhovory a shromažďováním dokumentů.
- V procesu zkoumání data simultánně shromažďuje a analyzuje.
- Rozšiřuje své zkoumání na další případy procesem teoretického vzorkování, které má přinést novou informaci pro rozvoj teorie.
- Provádí porovnání mezi případy, testuje své poznatky a validizuje zjištěná fakta. Rozvíjí zachycení rozmanitosti jevů pomocí kategorií, identifikuje probíhající procesy, zdokonaluje kategorizační systémy, integruje poznatky, zobecňuje empirická tvrzení a formuluje další hypotézy.

3. Fenomenologické zkoumání

Hlavním cílem fenomenologického zkoumání je popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec nebo skupina jedinců. Výzkumník se snaží vstoupit do vnitřního světa jedince, aby porozuměl významům, jež fenoménu přikládá. Analyzuje získaná data, aby zachytil esenci prožité zkušenosti. Vytváří se tak popis a interpretace sdělených prožitků. Výsledkem je text, který „zní pravdivě“ pro toho, kdo měl danou zkušenost s daným fenoménem a poskytuje vhled pro toho, kdo tuto zkušenost neměl.

Výzkumná otázka vzniká v průběhu sběru dat a jejich analýzy. Podotázky se tvoří kolem ústřední otázky tím, jak se odhalují podstatné prvky fenoménu. Data se shromažďují obvykle pomocí kvalitativního rozhovoru. Účastník je vyzván, aby reflektoval svoji zkušenost a vyprávěl, jakou měl pro něho význam. Rozhovory jsou nestrukturované s otevřenými otázkami a provádějí se v několika cyklech.

Jakmile výzkumník **shromáždí první data**, přistupuje k jejich **analýze**. Ta má za cíl **extrahovat esenci prožité zkušenosti** tak, aby ji bylo možné **komunikovat**.

V popisné fenomenologické analýze rozlišujeme:

- uzávorkování
- intuici
- analyzování
- popis

V rámci uzávorkování si výzkumník uvědomuje své apriorní koncepty a představy o fenoménu. V dalším průběhu se snaží pochopit významy, které účastník přisuzuje dané zkušenosti. Poté výzkumník transformuje data do popisu zkušenosti, přitom porovnává jednotlivé segmenty dat, vznikající kategorie, témata. Využívá při tom obsahovou analýzu: kódování, kategorizace a definování témat. Následně je sepsán hloubkový popis významů zkušenosti pro celou skupinu jedinců.

4. Biografický výzkum

Biografický výzkum je zvláštní verze případové studie, protože se týká jedné osoby nebo malého počtu osob (případů). Jde o rekonstrukci a interpretaci průběhu života jedince někým druhým. Biografické zkoumání se někdy snaží srovnáním různých biografii nalézt podobnosti a vzorce životních drah a přispět k vysvětlení osobních nebo společenských jevů.

Biografický výzkum se zaměřuje na:

- vnitřní perspektivy jedince;
- interakce jedince v sociálním kontextu;
- zkušenost jedince v různých rolích v průběhu různých okamžiků života.

Výsledek je závislý na spolupráci mezi výzkumníkem a zkoumaným jedincem a postupujeme v těchto krocích:

- určíme cíl výzkumu, množinu uvažovaných zážitků a zkušeností v životě jedince, s jeho etapami a krizemi;
- shromáždíme biografický materiál;
- uspořádáme zkoumání podle témat, která se soustřeďují kolem kritických okamžiků života jedince;
- zkoumáme významy ve vyprávění;
- pokud zkoumáme více jedinců, využíváme srovnání jednotlivých případů a možnost vytváření typů nebo celé teorie.

5. Zkoumání dokumentů

Analýza dokumentů patří k standardní aktivitě jak v kvalitativní, tak v kvantitativním výzkumu. Je důležitá zvláště tehdy, když se jedná o časově vzdálené, historické události.

Proces zpracování dokumentů má tyto fáze:

1. definice výzkumné otázky;
2. definice toho, co je považováno za dokument a snaha vyhledat všechny relevantní dokumenty;
3. provádí se pramenná kritika (externí a interní posouzení dokumentů); interpretace dokumentů zaměřená na hledání odpovědi na položené otázky a vypracování zprávy.

Poznávací cena dokumentů se obvykle posuzuje podle šesti kritérií:

- typ dokumentu;
- vnější znaky – stav a vnější zpracování;
- vnitřní znaky – obsah, výpovědní hodnota;
- intencionalita – zjišťování vlivů ideologií, zaměření pisatele atd.;
- blízkost – časová, prostorová, sociální;
- původ dokumentu – kde byl nalezen, jak se dochoval.

Při analýze dokumentů se postupuje podobně jako při analýze rozhovorů nebo záznamů pozorování. Například se navrhne kategorizační systém a postupně se vyhledávají výskyty představitelů (instancí) dané kategorie. V průběhu lze použít i některé z kvantitativních metod obsahové analýzy, kdy se zaměřujeme na statistickou analýzu získaných četností výskytů jednotlivých obsahových prvků. Nebo postupujeme více holisticky, přičemž zkoumání dokumentů nám pomáhá rekonstruovat nějaké události. Analýza dokumentů se skoro vždy zařazuje do větších výzkumných projektů. Vzhledem k jejich nereaktivnosti se hodí pro doplnění nebo verifikaci platnosti poznatků získaných jinou cestou. Používá se také tehdy, jestliže není přístup k informacím pomocí pozorování, dotazování nebo měření.